

Emanuela Fabijan

Regionalna konferenca o izboljšanju sistemov socialnega varstva v Armeniji, Azerbajdžanu, Gruziji in Moldaviji

Konferenca z naslovom Prispevek socialnih delavcev k izboljšanju sistemov socialnega varstva v vzhodni sosednji regiji je potekala 28. in 29. marca 2018 v Tbilisiju in je bila namenjena predstavitvi projekta z naslovom »Sodelovanje socialnih delavcev za socialne spremembe v vzhodnih sosednjih državah«, med katere sodijo Armenija, Azerbajdžan, Gruzija in Moldavija. Projekt traja od avgusta 2015 do maja 2018, partnerji pri tem projektu pa so: Hilfswerk Austria International, Armensko združenje socialnih delavcev (Armenian Association of Social Workers), Azerbajdžanska javna zveza za socialno delo (Azerbaijan Social Work Public Union), Gruzijsko združenje socialnih delavcev (Georgian Association of Social Workers) in Združenje za zdravstveno nego Moldavije (Nursing Association of the Republic of Moldova).

Med cilje projekta sodi zavzemanje za socialno blaginjo ranljivih skupin prebivalstva v omenjenih državah, in sicer z razvijanjem in krepitvijo koncepta socialnega dela ter dostopa do le tega v regiji prek aktivnih združenj socialnih delavcev. Projektni partnerji si prizadevajo to doseči s spodbujanjem profesionalizacije in krepitve položaja združenj socialnih delavcev kot kompetentnih centrov za zagotavljanje socialnih storitev, ki bodo okrepili lokalne organizacije na ruralnih območjih s pomočjo izobraževanja in svetovanja ter postali središča za vladne in nevladne deležnike (lokalne oblasti, šole, zdravstvo, policijo, medije, verske predstavnike). Drugi način za doseganje ciljev projekta

Photo: Georgian association of social workers

pa vključuje krepitev vloge teh združenj kot nadzornikov politične elite, še posebej na področju socialnih reform in zagovorništva socialne pravičnosti.

Osrednji slogan regionalne konference je bil: »Podpora je že v redu, ampak strokovno socialno delo je boljše«. Čeprav socialne delavke in delavce v posovjetskih državah ne dojemajo kot koristne in cenjene v primerjavi z na primer zdravniki ali učitelji, so bili v predvajanem filmu z naslovom *Socialno delo za družbeno pravičnost* predstavljeni kot »socialni zdravniki«, in sicer zaradi njihove vloge varovanja socialnih pravic oseb ter zagotavljanja harmonije in pravičnosti v družbi. V javnih razpravah je socialno delo pogosto percipirano zgolj kot strošek, vendar, kot je poudarila Ana Radulescu iz Mednarodne zveze socialnih delavcev Evrope (International Federation of Social Workers Europe), se vsak investiran evro v socialne storitve povrne v vsaj treh evrih, ki se vrnejo v gospodarstvo države. Socialna delavka iz Romunije je kolege in kolegice iz Armenije, Azerbajdžana, Gruzije in Moldavije opozorila na veliko napako romunskih oblasti, saj niso želele zaposlovati socialnih delavk in delavcev zaradi prevelikega finančnega bremena, to pa je zelo negativno vplivalo na ljudi s potrebo po socialnih storitvah.

V prispevkih na konferenci sta bila predstavljena zdajšnji položaj in raven profesionalizacije socialnega dela v Gruziji, Armeniji, Moldaviji in Azerbajdžanu. V Gruziji je bil dodiplomski študij socialnega dela vzpostavljen leta 2006 na državni univerzi Ivane Javakhishvili Tbilisi, magistrski študij leta 2006 na državni univerzi Ilia in leta 2008 na univerzi Ivane Javakhishvili Tbilisi, doktorski študij pa leta 2011 na obeh omenjenih univerzah. Kljub temu pa poklicni naziv socialne delavke/delavca ni zaščiten, prispevek socialnega dela k blaginji družbe pa ni bil še relevantno prepoznan. Med letoma 2000 in 2018 je bilo v Gruziji približno 800 socialnih delavk in delavcev. Leta 2004 je bilo ustanovljeno Gruzijško združenje socialnih delavcev, katerega predsednica Nino Shatberashvili je trenutno pripravo zakona o socialnem delu v Gruziji označila za pomemben napredek.

Izobraževanje s področja socialnega dela v Armeniji zdaj ponuja 6 univerz, dodiplomski študij se je tu uveljavil leta 1996, štiri leta pozneje pa so uvedli magistrski študij socialnega dela in socialne politike. Doktorski študij socialnega dela se kot samostojni študij ne izvaja, ampak poteka v okviru študija uporabne sociologije. Trenutno je v Armeniji približno 2000 socialnih delavk in delavcev, vendar jih je veliko brez strokovne izobrazbe s področja socialnega dela. Od leta 2020 bosta v skladu z zakonom o socialnem delu obvezujoči visoka izobrazba za socialne delavke in delavce ter redna supervizija. Armensko združenje socialnih delavcev je bilo ustanovljeno leta 2004.

Glede sedanjega položaja in ravni profesionalizacije socialnega dela v Azerbajdžanu je treba omeniti, da je bil tu najprej zasnovan magistrski študij, in sicer leta 2005 na državni univerzi Baku, tri leta pozneje pa dodiplomski študij na isti univerzi. V Azerbajdžanu zdaj izvaja izobraževanje s področja socialnega dela 8 univerz in 3 visoke šole. Doktorski študij socialnega dela kot samostojni študij ne obstaja, ampak je strukturiran znotraj oddelka za sociologijo. Leta 2009 je bila ustanovljena Azerbajdžanska javna zveza za socialno delo, leta 2012 pa je bil sprejet zakon o socialnem delu, ki pa ne določa, da morajo imeti socialne delavke in delavci izobrazbo s področja socialnega dela.

V Moldaviji se izvajata dodiplomski in magistrski študij socialne asistencе na 8 univerzah, doktorski študij pa na dveh smereh: (1) družbena struktura, institucije in družbeni procesi ter (2) teorija in praksa socialne asistencе. Za socialne delavce in delavke v Moldaviji univerzitetna izobrazba ni obvezna. V državnih socialnih službah v Moldaviji imajo socialni asistenti oz. asistentke in socialni delavci oz. delavke različne delovne obveznosti in ravni dela. Za razliko od socialnih delavcev in delavk, ki so opravili usposabljanje za oskrbo na domu in opravljajo te storitve na terenu, so socialni asistenti in asistentke končali dodiplomski ali magistrski študij in opravljajo socialne storitve za posameznike in družine.

Na konferenci je bila pozornost namenjena tudi razčlembi izzivov socialnega dela v regiji in možnih rešitev. Predsednica Gruzijskega združenja socialnih delavcev je med bistvene izzive sistema socialnega varstva v Gruziji prištela pomanjkanje rehabilitacijskih programov ter preventivnega in proaktivnega pristopa, neustreznost enkratnih občinskih programov in odvisnost od socialnih programov. Poudarila je potrebo po rednem spreminjanju sistema socialnega varstva na podlagi informacij socialnih delavk in delavcev o potrebah marginaliziranih oseb. Za izboljšanje sistema socialnega varstva bi morali biti socialni delavci in delavke vključeni v programe in politike, ki so usmerjeni v zmanjševanje revščine, saj ta ne obsega samo materialne deprivacije, ampak tudi pomanjkanje participacije, moči in občutka pripadnosti. Socialni delavci in delavke bi morali biti aktivno vključeni v proces opredeljevanja socialnih problemov ter načrtovanja, implementacije in vrednotenja socialnih programov.

Predsednica Armenskega združenja socialnih delavcev Mira Antonyan je v svojem prispevku predstavila ključne izzive socialnega varstva v Armeniji, med katere je uvrstila fragmentacijo razvoja socialnega varstva in odvisnost od socialnih programov. Kot možno rešitev za premagovanje teh izzivov je predlagala osrednjo vlogo socialnih delavcev in delavk pri razvoju socialnih politik in programov. Socialno delo bi moralo biti posrednik med državo in ljudmi, ki naj jim omogoča podporo namesto pomoči.

Po pričevanju direktorice Azerbajdžanske javne zveze za socialno delo Lamiye Rzayeve poglobitni izzivi sistema socialnega varstva v Azerbajdžanu zadevajo položaj socialnih delavcev in delavk, ki bi morali biti vključeni v vse ravni socialnega dela od odločanja do neposredne prakse. Za učinkovitost socialnih storitev in programov bi morali ti temeljiti na realnih dokazih in potrebah, prav tako pa je opozorila na potrebo po povečanju obsega raziskav s področja socialnega dela. Največji problem na področju socialnega dela v Azerbajdžanu je, da večina diplomantov in diplomantk socialnega dela nima potrebnega znanja in spretnosti za delo na tem področju, zato je direktorica predlagala vključevanje najbolj usposobljenih socialnih delavcev in delavk v poučevanje na programih socialnega dela. To naj bi pripomoglo k večji učinkovitosti izobraževanja. Starejših socialnih delavk in delavcev brez izobrazbe s področja socialnega dela ne odpuščajo, ampak jim omogočajo usposabljanja in izobraževanja, pri tem pa je potrebno tudi sodelovanje z akademskim osebjem.

V Moldaviji sodijo med največje izzive pogoste vladne reforme in zato nenehno uveljavljanje sprememb na področju socialnih storitev. Predsednica

Združenja za zdravstveno nego Moldavije Elena Stempovscaia je opozorila na pomanjkanje sinergije med vladnimi in zasebnimi deležniki, saj bi lahko iste storitve zagotavljali oboji. Omenila je tudi neučinkovitost in zastarelost izobraževanja, kar bi lahko rešili z vključevanjem stroke iz tujine in novega znanja na področju socialnega dela, ter problematiko vse večjega števila uporabnikov in uporabnic.

Ena izmed tem konference je zadevala obravnavo prioritetenih ciljev strokovnega razvoja socialnega dela v partnerskih državah v naslednjih petih letih. V primeru Gruzije cilji vključujejo doseganje priznanja socialnega dela kot poklica in socialnih delavcev oz. delavk kot strokovnjakov z ekskluzivnim znanjem, saj bo to pripomoglo k povečanju njihove vidnosti, slišnosti in spoštovanosti v družbi. Poleg tega naj socialni delavci in delavke delajo z metodami in modeli, ki temeljijo na dokazih; pripomorejo naj k spremembam na ravni socialne politike in h krepitvi položaja ranljivih oseb ter njihovemu vključevanju v družbene procese. Treba bi bilo zagotoviti, da bi socialne storitve izvajali dobro usposobljeni socialni delavci in delavke, promovirati participacijo manjšin v družbi ter se izogibati strokovni fragmentaciji v zvezi z raznovrstnostjo socialnih storitev in praks.

Podobno kot Gruzijci so tudi predstavniki Armenije in Azerbajdžana opozorili na potrebo po zaščiti poklica socialnega delavca oz. delavke ter prepoznanju ekskluzivnosti poklica, znanja in spretnosti socialnega delavca oz. delavke. Poleg tega so predstavniki Gruzije poudarili pomembnost uveljavitve minimalnih standardov za stroko, decentralizacije socialnih storitev, oblikovanja delovnih modelov na podlagi lokalnega konteksta ter sodelovanja med deležniki.

Eden izmed ciljev socialnega dela v naslednjih petih letih v Azerbajdžanu obsega vpeljavo regulacije akreditacij in licenc za socialne delavce oz. delavke. Omenjena je bila tudi pomembnost izobrazbe in usposobljenosti socialnih delavcev in delavk – to naj bo usklajeno z globalnimi standardi izobraževanja na področju socialnega dela ter prilagojeno prevladujočim socialnim problematikam Azerbajdžana (notranje razseljene osebe, begunci, zaščita otrok in družine, nasilje v družini, hendikep).

Med cilje socialnega dela v naslednjih petih letih v Moldaviji sodi razvoj mehanizmov za izboljšanje kakovosti socialnih storitev ter učinkovita porazdelitev sredstev socialne zaščite za zmanjšanje tveganja revščine in izključenosti.

Kljub reformam pokojninskega sistema in sistema za zdravstveno zavarovanje ter zakonodajnim spremembam na področju socialnih storitev v zadnjih letih v tej regiji številna področja socialnega dela ostajajo brez regulacijskega okvira ter trajnostne in zadostne strukture financiranja. Delo socialnih delavk in delavcev v regiji poteka v zahtevnih razmerah, to pa je povezano tudi z zgodovinskim aspektom položaja socialnega dela v štirih omenjenih postsocialističnih državah, kjer socialno delo nima dolge tradicije.

V vseh štirih državah ima socialno varstvo otrok najdaljšo tradicijo delovanja na področju socialnega dela. V zadnjih petnajstih letih so se socialni delavci in delavke iz omenjenih držav sicer povezali v združenja, vendar poklic socialnega delavca v večini držav regije še vedno ne velja za priznan in reguliran poklic. Delo socialnih delavk in delavcev je bodisi večjemu delu javnosti

neznano bodisi obstajajo napačne percepcije glede njihovih funkcij in vlog. Pogosto se pojavlja tudi zamenjevanje socialnih delavcev z drugimi poklici ali funkcijami, kot so socialni agenti, »skrbniki«, socialni asistenti, »socialni nadzorniki«.

Armeniji, Azerbajdžanu, Gruziji in Moldaviji je skupna potreba po promociji socialnega dela kot poklica, po ustvarjanju pozitivne podobe socialnih delavk in delavcev tudi prek medijev ter po okrepitvi identitete in vidnosti socialnih delavk in delavcev, ki je povezana tudi z njihovo slišnostjo. Njihovi glasovi prepogosto niso dovolj slišani tako v splošni javnosti kot kot na politični ravni, na primer pri lobiranju socialnih delavcev in delavk na nacionalni in lokalni ravni.

Na konferenci je bila omenjena tudi problematika preobremenjenosti socialnih delavk in delavcev ter prenizke usposobljenosti diplomantk in diplomantov socialnega dela v regiji, kar otežuje izboljševanje socialnih storitev. Pomanjkanje socialnih storitev za veliko uporabnikov in uporabnic pomeni kontinuirano stanje v regiji, še posebej je to opazno na ruralnih območjih. Privabljanje socialnih delavk in delavcev na ta območja je težaven proces tudi zaradi nizkega plačila. Med drugim je bilo poudarjeno tudi: pomanjkanje angažmaja uporabnikov in uporabnic pri sooblikovanju socialnih storitev ter njihova skeptičnost glede novih storitev pa tudi pomanjkanje medsektorskega povezovanja in koordiniranja na področju socialnega dela. Tudi socialno delo v Sloveniji se sooča s prenekatero od omenjenih problematik, torej ne gre le za specifične izzive predstavljenih držav, ampak so nekateri izmed teh globalni izzivi pred katerimi se je danes znašlo socialno delo.